

Az amerikai magyarság történetének hosszú idő óta egyik legtitokzatosabb alakja volt és ma-
rad az a magyar, aki a múlt század vége felé ka-
nadai telepitéssel foglalkozott és magát gróf

Vasváry Ödön

Esterházy Pálnak nevezte, sőt egyik telepitését, amely ma is megvan, "Esterhaz"-nak nevezte el. Sokat irtak már erről az emberről, találgatták, hogy ki lett légyen valóban, de a vége mindig az volt, hogy valódi személyazonosságát nem sikerült felderíteni. A jelen sorokban kevés új lesz róla és a cikk írója nem reméli, hogy a személyazonosság kérdése véglegesen eldöntődik — legalább is addi az időig visszamenőleg, amikor legelőször hallunk róla.

Már Pivány Jenő is találgatta emberünk igazi kilétét és abban állapodott meg, hogy valódi neve Papp Ker. János és valamikor görög katolikus papnövendék volt és Ungvár vagy Munkács környékéről került Amerikába.

Ez volt az első megállapítás a talány felől, amelyet azonban sem Pivány, sem más nem támasztott alá semmiféle bizonyítékkal, úgy hogy megoldásnak nem is lehetett elfogadni.

Azután jött a másik "megoldás", amely szerint Esterházy igazi neve Sarlay Pál volt. Ez egy hadjan nevezetes papi ember, Rónay Jácint naplójegyzeteiből került napvilágra, amelyeket nagyon kevés ember olvasott, mert ez a napló mindössze három vagy négy példányban ismeretes. A titokzatos könyv története maga is igen érdekes.

Rónay Jácint (1814-1889) Benedek rendi pap

Írta: VASVÁRY ÖDÖN

KI VOLT "GRÓF ESTERHÁZY"?

1970. évi SZABADSÁG

volt, aki 1848—49-ben tábori lelkészi szolgálato-
kat végzett s ezért Világos után bujdosnia kel-
lett. Külföldre, Londonba, majd Svájcba került
és csak a kiegyezés után tért vissza Magyaror-
szágba. A tudós pap pályafutása ekkor kezdett
emelkedni. A megbékélt uralkodó, Ferenc József,
aki fiának, Rudolfnak magyar nevelést is akart
adni, Rónayt is Rudolf egyik tanárául választot-
ta. A volt honvéd pap magyar történelmet taní-
tott a trónörökösnek és kétségtelen, hogy a ta-
nárnak nagy befolyása volt arra, hogy az amugy
is igen intelligens és jóeszű trónörökös a maga
valóságában ismerje meg a magyar nemzet múlt-
ját és törekvéseit. Rónay Jácint magas kitünté-
tésekert kapott ezek után: tagja, majd kanonokja
és nagyprépostja lett a pozsonyi kaptalannak és
mint címzetes püspök halt meg. Előzőleg azon-
ban megírta hosszú évekre terjedő naplóját és
emlékiratait s azoknak egy részét nem kevesebb,
mint nyolc kötetben ki is nyomatta, — de össze-
sen csak tiz példányban, ami a könyveket azon-
nal a legnagyobb ritkaságok közé iktatta. Egyik
magyarországi látogatásom alkalmával én ma-
gam is alaposan átnéztem mind a nyolc kötetet
a budapesti Nemzeti Múzeum Széchenyi könyvtá-
rában és elámultam azoknak tulzottan gazdag
kiállításán. A kötetek a legnehezebb és legdrá-
gább papíron vannak nyomva, gyönyörű diszkö-
tésben. Azt mondják, hogy a munkából csak négy
példány holléte ismeretes.

Elég az hozzá, hogy sok egyéb érdekesség
mellett a mi Eszterházy Pálunkról is találtam
benna feljegyzéseket, amelyek szerint emberünk
igazi neve Sarlay Pál volt. A szabadságharcban
mint honvéd vett részt s neki is menekülnie kel-
lett. Külföldön emigráns körökben jól ismerték
a jó megjelenésű, kitünő modoru embert, akiről
Rónay elbeszélése szerint valaki egyszer azt a
megjegyzést tette, hogy úgy néz ki, mint egy
"valóságos Eszterházy gróf". A megjegyzés igen
megtetszhetett a volt honvédnek, mert ettől fog-
va kacérkodni kezdett a névvel s nemsokára fel
is vette, természetesen minden törvényes eljárás
nélkül. Rónay szerint ő maga beszélte el ezeket
Londonban a magyar emigráns körökben.

Mivel nem volt alkalom rá, én annak idején nem irtam erről. Ezt a mulasztásomat Ács Ti-vadar, a Magyarországon élő jeles történelem kutató tette jóvá a tavalyi esztendőben, amikor lapunk egyik 1969 áprilisi számában "Honfoglalás Hammondban" címmel a louisianai Árpádhon történetét mondja el, amelyet tudvalevőleg az Esterházy által Kanadába telepített, de onnan Louisianába költözött magyarok alapítottak.

Igy tehát eljutottunk odáig, hogy a titkosatos telepítőnek három igazi vagy felvett nevét ismerjük, egyikről sem tudván bizonyosan, hogy melyik az igazi, ha ugyan az igazi köztük van.

És itt jön bele az eddig alig ismert új adat egy negyedik névről, amelyet egy annak idején jól ismert magyar, világjáró újságíró, Pásztor Árpád (1877—1940) hozott elő egyik könyvében. Ennek a könyvnek címe: "Amerika, Kanadától Panamáig" és Budapesten, 1924-ben jelent meg. A könyv egyik fejezete Árpádhonról szól és mint újságcikk, eredetileg 1914-ben íródott. Ebben a cikkben Pásztor azt a meglepő kijelentést teszi, hogy a mi Esterházy~~nk~~ igazi neve Grünspan Izidor volt, de hogy ezt az adatot honnan veszi, nem mondja meg. Az olvasó tehát ott van, ahol volt: most már négy név közül válogathat, és teljesen tőle függ, hogy melyiket fogadja el igazinak, azzal a hátsó gondolattal, hogy egyiket sem tudja bizonyítani.

Mindezt azért írom meg most, mert nemrégiben dr. Dojesák Győző a saskatchewan (Kanada) egyetem-professzora egy cikkében felveti

a kérdést, hogy tulajdonképpen ki is volt ez az Esterházy, akit ő már "hercegnek" titulál. Az érdeklődés érthető a magyar professzor részéről, mert a mai Saskatchewannak nevezett kanadai tartomány régi neve Assiniboia volt, az a terület, ahol Esterházy legeredményesebben telepített, ott vannak a ma is magyar nevű telepek, mint Kaposvár, stb. "Esterháza" pedig Kanada egyik nevezetes helyévé vált — itt van ugyanis a világ egyik legnagyobb káli-só bányája. Ezt írja a professzor: "Esterháza" nagyszámú magyar lakosságát érdekli, izgatja helysége névadójának eredete és természetesen hiúsági ügyet is csinálnak belőle.

A maga idejében Esterházyt sokan szélhámosnak tartották, főleg azért, mert jogtalanul használta az Esterházy nevet. Ez tény, mert be van igazolva, hogy hivatalos beadványaiban is, ezt a nevet használta, a grófi címmel együtt.

Ez bizony hiba volt, amire igazság szerint nem is volt szüksége, mert általános megítélés szerint becsületes munkát végzett, amihez a maga régi, igazi neve is elégséges lett volna. Így, a név jogtalan használata révén azonnal szélhámosnak kiáltották ki. Emberünk 1885-ben kezdte meg ezt a kanadai telepítő munkát és egyedül hamis neve miatt azonnal hírlapi támadásokban volt része, amelyek mint "álgrófot" állították pellengérré. A New York Herald és utána a bécsi Fremdenblatt 1885-ös számai tanuskodnak erről. De ha követett is el tévedéseket, azok sohasem szélhámoság gyümölcsei voltak. Telepeseinek egy részét, mint az árpádhoniakat is, az időjárás zordonsága, a pionir élet sokszor valóban emberfeletti nehézségei riasztották el Kanadától, de aki ezek dacára is ott maradt és szembe mert szállni az elemekkel, mégis igen szépen boldogult, amint azt a régi alapítások mai állapota bizonyítja.

M. J. Timmel
1885
10. Júl. 10.

